

---

# ТВАРИННИЦТВО, КОРМОВИРОБНИЦТВО, ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПЕРЕРОБКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

---

ЖИВОТНОВОДСТВО, КОРМОПРОИЗВОДСТВО, ХРАНЕНИЕ  
И ПЕРЕРАБОТКА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ

ANIMAL HUSBANDRY, FEED PRODUCTION, STORAGE  
AND PROCESSING OF AGRICULTURAL PRODUCTS

УДК: 636.22/28.082

---

## ОЦІНКА ОСНОВНИХ СЕЛЕКЦІЙНИХ ОЗНАК КОНЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ ЗА В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

---

*Глушко О.М.* – магістрант,

*Соболь О. М.* - к. с.-г. н., доцент, ДВНЗ «Херсонський ДАУ»

*У статті наведено результати досліджень генеалогічної структури, характеристик росту і розвитку племінного складу та молодняку в віці 4 років і старше різних ліній коней української верхової породи. Визначено відповідність параметрів поголів'я господарства до планових вимог та мінімальних для класу «еліта» за основними промірами (висотою в холці, обхватом грудей, обхватом п'ястка) та бонітувальними ознаками: походженням, типом, екстер'єром, роботоздатністю. Доведено, що представлене поголів'я мало високий ступінь консолідації за основними ознаками.*

**Ключові слова:** коні, порода, лінія, проміри, жеребці – плідники, племінні матки, молодняк, бонітування, екстер'єр, походження, тип, роботоздатність.

*Глушко О.М., Соболь О. М. Оценка основных селекционных признаков лошадей украинской верховой породы в условиях Юга Украины*

*В статье приведены результаты исследований генеалогической структуры, характеристик роста и развития племенного состава и молодняку в возрасте 4 лет и старше разных линий лошадей украинской верховой породы. Определено соответствие параметров поголовья хозяйства плановым требованиям и минимальным для класса «элита» по основным промерам (высота в холке, обхват груди, обхват пясти) и бонитировочными признаками: происхождению, типу, экстерьеру, работоспособностью. Доказано, что представленное поголовье имело высокую степень консолидации по основным признакам.*

**Ключевые слова:** лошади, порода, линия, промеры, жеребцы - производители, племенные матки, молодняк, бонитировка, экстерьер, происхождение, тип, работоспособность.

*Glushko O. M., Sobol O. M. Evaluation of the main breeding features of Ukrainian riding horse under the conditions of the South of Ukraine*

---

*The article presents the results of research on the genealogical structure, characteristics of growth and development of the breeding stock and young animals aged 4 years and older of different lines of the Ukrainian horse breed. The parameters of the stud are determined to meet both estimated requirements and minimal ones for the "elite" class according to the main measurements (height at withers, chest girth, metacarpus girth) and valuation characteristics: origin, type, exterior, workability. It is proved that the stud had a high degree of consolidation by the main features.*

**Key words:** horses, breed, line, measurements, stallions, breeding mares, young stock, appraisal, exterior, origin, type, workability.

**Постановка проблеми.** Конярство в Україні завжди було галуззю загальнодержавного значення, функціональна спрямованість якої змінювалась в залежності від розвитку соціально-економічних відносин. Нині роль і значення коней у народному господарстві держави має комплексний характер. Племінних коней використовують для поліпшення існуючих та створення нових, більш досконалих порід, які б відповідали вимогам європейських і світових стандартів.

Відсутність інфраструктури внутрішнього і зовнішнього ринків та низька якість племінної продукції призвели до затоварювання кіннями практично усіх порід. Високі витрати на вирощування молодняка при низькій (10-15%) частці кіннозаводства у структурі товарної продукції господарств об'єктивно привели до вимушеного скорочення маточного поголів'я. Для виходу конярства з умов, які склалися, необхідно покращити селекційно-племінну роботу, створити необхідні умови годівлі і утримання коней [1].

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Українська верхова порода (УВП) – найцінніше надбання селекції коней в Україні. М. В. Гладій визначав, що станом на 1.01.14 р. в Україні налічувалося 20 кінних заводів, 9 з яких були державними і понад 55 племінних конеферм. В 7 кінних заводах і 21 племінному репродукторі займалися розведенням УВП. Тем не менш, чисельність поголів'я породи за період 2008 – 2014 роки зменшилася з 2913 до 1466 голів, або на 49,7% [2].

Резерви конярства в Україні використовуються не повністю, а рівень ведення кіннозаводства відстає від провідних країн Західної Європи і Америки, що обмежує участь українських кіннотників у міжнародних змаганнях та скорочує експортний потенціал племінних та спортивних коней. Внаслідок важкого фінансового стану, зниження ефективності управління розвитком конярства, порушень технологій вирощування коней та недостатнього наукового забезпечення галузі в більшості племінних репродукторів і окремих кінних заводах призупинено випробування коней на іподромах, знизився рівень відтворення і якість вирощеного молодняка [1].

В породі селекція проводиться при чистопородному розведенні з корекцією типу в приплоді методом схрещування. Основний напрям роботи - виробництво крупних коней правильного екстер'єру, придатних для використання у класичних видах кінного спорту. На думку Д. А. Волкова, для вдосконалення української верхової породи вибір племінного матеріалу має першочергове значення. Відбір коней проводиться за комплексом ознак, при цьому особлива увага приділяється типу будови тіла та екстер'єру.

Жеребці, які добираються до виробничого складу, насамперед, повинні бути великими, масивними і костистими, з промірами не менше 166 – 166 –

195 - 21,5 см. Не менше значення має оцінка та відбір за роботоздатністю. При цьому перевага надається коням, які мають значні спортивні досягнення, а також коням, у родоводах яких є видатні предки [3,4].

Згідно даних ДПК коней української верхової породи, середні проміри (см): жеребців склали 165,4-165,0-192,2-20,7, кобил - 162,8-162,5-191,7-20,1 [5]. Тобто, за показниками середніх промірів коні української верхової породи не поступаються представникам західноєвропейських порід [6]. Тому питання збереження породи, підвищення класності, відповідно, і конкурентоздатності коней є визначним для забезпечення її подальшого існування. Підвищення якості поголів'я може бути досягнуто лише за умови поєднання всіх ланок племінної роботи, основою якої є об'єктивна комплексна оцінка поголів'я, що здійснюється в процесі бонітування коней [5].

**Постановка завдання.** Об'єктом дослідження є племінні коні української верхової породи, вихідних порід (чистокровної верхової, тракєненської та інших порід спортивного напрямку використання) 4 років і старше загальною кількістю 97 голів, які належать племінному господарству ДП «Південний племконцентр».

Філія „Південний племконцентр” ДП „Конярство України” відіграє провідну роль в удосконаленні коней української верхової породи (УВП) в Південному регіоні України. Метою роботи підприємства є отримання коней УВП високої роботоздатності, конкурентоспроможних на європейському рівні, гармонійних, з вираженим верховим типом, високої породності.

Основним жеребцем – плідником на підприємстві є: Космодром, української верхової породи, нар.2002 року (Дуплет – 802 Куранта), якого репродуктор використовує перший рік. Також у парувальній кампанії 2015 року вперше було використано жеребця – плідника тракєненської породи Орфей Сули, нар. 2004 року (737 Форт Пех – 1348 Ободка 9).

Прилиття тракєненської крові на українських верхових кобилах повинно консолідувати бажаний тип екстер'єру у нащадків та покращити спортивні якості одержаного приплоду. Для обстеження, було взято проміри (висота в холці, обхват грудей та п'ястки) та проведена оцінка за типом, екстер'єром та здатністю.

Проаналізувати цінність племінного складу та молодняку в віці 4 років і старше за основними селекційними ознаками. Показники виробничої групи оцінювались у відповідності до планових показників [9].

Молодняк у віці 4 років і більше оцінювався за відповідністю до мінімальних вимог класу «еліта». Оцінка проводилась за 10-ти бальною шкалою. На все поголів'я коней складено родоводи до 4 ряду предків з встановленням лінійної належності та кровності за іншими породами, якщо вони присутні в родоводі. В обробку включено голів жеребців – плідників, маточного складу, голів кобил голів жеребців віці 4 років і старше [7].

Статистична обробка отриманих даних проведена з використанням програми Microsoft Excel за допомогою біометричного аналізу [8].

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Середні проміри жеребців – плідників склали 174,0 – 190,3 – 21,8 (табл.1). Вони крупні, відповідають класу еліта, переважають планові показники за проміром висоти в холці (+8см), та близькі до них за проміром обхвату п'ястку (+0,3 см), але недоби-

рають за проміром обхвату грудей (-1,7). Виходячи з вищезазначеного, жеребці плідники є недостатньо масивні та костисті.

Племінні матки дещо менші відносно планових показників – 162,1 – 185,3 – 20,3, що говорить про те, що матки дещо дрібні, вони поступаються плановим показникам за висотою в холці (-1,9), обхвату грудей (-4,7), та обхвату п'ястку (-0,7). Жеребці 4 років і старше перевищують мінімальні вимоги класу «еліта» для жеребців за показником висота в холці (+0,6), та недобирають за проміром обхват грудей (-2,5) та обхват п'ястку (-0,7), що говорить про те, що коні високі, але недостатньо костисті та масивні.

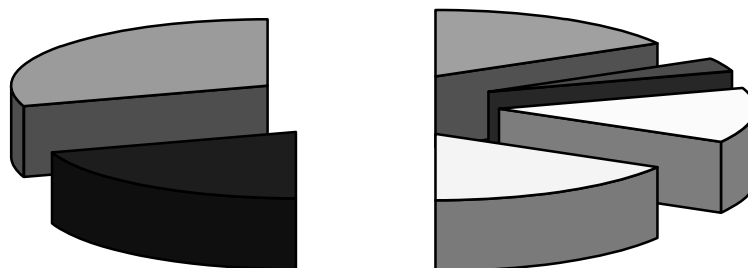
**Таблиця 1 – Характеристика росту і розвитку коней різних статевих груп**

Статеві – вікові групи	Проміри					
	висота в холці		обхват грудей		обхват п'ястка	
	$\bar{X} \pm S_{\bar{x}, \text{см}}$	Cv, %	$\bar{X} \pm S_{\bar{x}, \text{см}}$	Cv, %	$\bar{X} \pm S_{\bar{x}, \text{см}}$	Cv, %
Жеребці плідники	174,0 ± 2,00	1,15	190,3 ± 0,33	0,18	21,8 ± 0,58	2,67
Планові показники для жеребців - плідників	166		192		21,5	
Племінні матки	162,1 ± 2,55	1,57	185,3 ± 4,58	2,47	20,3 ± 0,56	2,74
Планові показники для кобил племінного складу	164		190		21,0	
Жеребці 4 років і старше	164,6 ± 3,64	2,21	180,5 ± 5,55	3,07	20,3 ± 0,93	4,58
Мінімальні вимоги класу «еліта» для жеребців	164		183		21,0	
Кобили 4 років і старше	163,0 ± 2,76	1,69	181,9 ± 4,02	2,21	20,1 ± 0,64	3,20
Мінімальні вимоги класу «еліта» для кобил	160		181		20,0	

Кобили 4 років перевершують племінних маток за показником висота в холці та майже дорівнюють за показниками обхват грудей та обхватом п'ястку та перевищують мінімальні вимоги класу еліта, а саме висоту в холці (+3,0), обхват грудей (+0,9) та обхват п'ястку (+0,1). Виходячи з вищевказаного, можна зробити висновок про те, що підбір проводився в вірному напрямку.

Проміри коней мали низький ступінь мінливості, Cv для проміру висоти в холці коливався в межах 1,15...2,21%, для обхвату грудей 0,18...3,07%, обхвату п'ястку 2,67...4,58%, тобто досліджене поголів'я є консолідованим за основними промірами.

Генеалогічна структура кобил племінного складу включає 3 лінії та 1 споріднену групу. Серед маточного поголів'я переважали нелінійні кобили та представниці спорідненої групи 1876 Рауфбольда (рис. 1).



■ л. 2 Беспечного	■ л. 2397 Гугенота	□ л. 2996 Фактотума
□ л. Т 54 Хобота	■ с/г 1876 Рауфбольда	■ нелінійні

Рис. 1. Розподіл дослідженого поголів'я кобил племінного складу за походженням.

Найбільш крупними були кобили лінії Т 54 Хобота 106 (163,4 – 186,4 – 20,6 см), найдрібнішими - споріднена групи ч/в 1876 Рауфбольда (160,5 – 181,8 – 19,9). Для нелінійних кобил, які мають різноманітне походження характерна більша мінливість промірних ознак, для яких відмічено більш високі коливання  $C_v$  2,24...8,54%(табл. 2).

Таблиця 2- Характеристика росту і розвитку кобил племінного складу в розрізі ліній

Лінії та споріднені групи	Проміри								
	висота в холці			обхват грудей			обхват п'ястка		
	$\bar{X} \pm S_{\bar{x}}$ ,см	$\sigma$	$C_v, \%$	$\bar{X} \pm S_{\bar{x}}$ ,см	$\sigma$	$C_v, \%$	$\bar{X} \pm S_{\bar{x}}$ ,см	$\sigma$	$C_v, \%$
Лінія 2 Безпечного	162,0±2,93	4,51	1,81	188,2±3,87	6,02	2,05	20,5±0,67	1,00	3,25
Лінія ч/в 2996 Фактотум	162,5±1,1	2,06	0,68	190±2,0	4,08	1,05	20,25±0,5	0,87	2,47
Споріднена група ч/в 1876 Рауфбольда	160,5±1,71	2,74	1,07	181,8±4,19	7,28	2,3	19,9±0,52	0,8	2,63
Лінія Т 54 Хобота 106	163,4±2,4	3,78	1,47	186,4±2,4	3,85	1,29	20,6±0,43	0,65	2,1
Нелінійні	162,1±2,49	3,63	1,54	183,3±6,04	8,54	3,29	20,3±0,45	0,63	2,24

Важливим засобом племінної роботи з кінями української верхової породи є бонітування коней - комплексна оцінка якості й типу тварин за сумою ознак з метою виявлення їх племінної цінності та господарського призначення.

При порівнянні бонітувальних ознак жеребців - плідників видно, що за

походженням (-1), типом (-0,66), промірами (-0,37) та роботоздатністю (-0,3) жеребці - плідники філії «Південний племконецентр» ДП «Конярство України» не відповідають плановим показникам (табл. 3). Нижчими ніж планові є також показники племінних маток, а саме походження на 1 бал, тип на 0,71, проміри на 0,45 бали, роботоздатність на 1,3 бали. Жеребці 4 років і старше переважають мінімальні вимоги класу «еліта» за роботоздатністю (+1,5), але за більшістю показників (походження -0,3 бали, тип -0,93 бали, екстер'єр -1,13 бали та проміри -1,3 бали) не відповідають їм.

Кобили 4 років і старше перевищують мінімальні показники класу «еліта» за роботоздатністю (+2,0) та типом (+0,18), однак за іншими 3 показниками: походження (-0,03), екстер'єр (-0,25) та проміри (-0,32) бали не відповідають класу «еліта».

**Таблиця 3 – Бонітувальні ознаки поголів'я в розрізі статеві – вікових груп**

Статеві - вікові групи	походження	тип	екстер'єр	проміри	роботоздатність
Жеребці плідники	9,00±0,5	8,33±0,67	8,67±0,83	8,67±0,83	8,00±0,67
Планові показники для жеребців - плідників	10	9	8-9	9	8,3
Племінні матки	8,00±0,56	7,29±0,44	7,55±0,9	7,55±0,73	6,00±0,91
Планові показники для кобил племінного складу	9	8	7-8	8	7,3
Жеребці 4 років і старше	7,97±0,19	7,07±0,8	6,87±0,76	6,70±0,99	7,50±0,33
Кобили 4 років і старше	7,64±0,49	7,18±0,69	6,75±0,78	6,68±0,83	6,00
Мінімальні вимоги класу «еліта» для жеребців	8	8	8	8	6
Мінімальні вимоги класу «еліта» для кобил	8	7	7	7	4

**Висновки.** Філія «Південний племконецентр» має цілі, які полягають в організації та проведенні тренінгу і випробувань племінних коней в умовах, що забезпечують максимальний прояв генетичного потенціалу. Важливим напрямком діяльності господарства є впровадження спортивної підготовки молодняку та щорічно проведення заводських випробувань коней для забезпечення об'єктивного та адекватного відбору ремонтного та саморемонтного молодняку.

Племінний склад господарства відіграє важливу роль в розвитку спортивного конярства та, зокрема, української верхової породи. В господарстві зосереджений цінний генофонд спортивного напрямку, але жеребці - плідники є недостатньо масивними, середні проміри (174,0 – 190,3 – 21,8), так, за проміром обхвату грудей вони недобирають -1,7см до планових показників. Племінні матки дещо дрібні (162,1 - 185,3 – 20,3) та поступаються плановим показникам за всіма промірами.

Генеалогічна структура кобил племінного складу достатньо різноманітна включає 3 лінії та 1 споріднену групу. Для поголів'я характерна насиченість кров'ю чистокровної верхової (через 3521 Барокко, 0084-2 Датуна та 3843 Гороскопа та через жеребців – плідників від чистокровних верхових жеребців)

та тракєненської (Т 276 Пєда 77, Т Зампано, Т Піка 4 через 155 Бушприта та Горна). Найбільш крупними були кобили лінії Т 54 Хобота 106 (163,4 – 186,4 – 20,6 см), найдрібнішими - споріднена групи ч/в 1876 Рауфбольда (160,5 – 181,8 – 19,9). Молодняк в віці 4 років і старше є неоднорідним. Жеребці мають достатньо високий зріст, але недостатньо костисті та масивні. Кобили 4 років перевершують племінних маток за показником висота в холці та майже дорівнюють за показниками обхват грудей та обхват п'ястка, та перевищують мінімальні вимоги класу еліта за всіма промірами. Досліджене поголів'я є консолідованим за основними промірами, коливання С<sub>v</sub> становили від 0,18 до 4,58%. Поголів'я господарства в цілому має високі рівні оцінки за основними ознаками (6,00...9,00 балів), але за показниками оцінки більшості ознак не відповідає плановим показникам (племінний склад) або мінімальним вимогам класу «еліта» (молодняк в віці 4 років і старше).

### СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Програма селекції коней української верхової породи на 2003-2010 роки / [Ю.Ф. Мельник, Д.А. Волков, О.О. Новіков, О.М. Латка, О.В. Бондаренко, В.П. Буркат, І.П.Горошко] - К.: Аграрна наука, 2003. - 96 с.
2. Гладій М. В. Деякі аспекти збереження генофонду вітчизняних порід коней України / М. В. Гладій, О. В. Бондаренко, Л. В. Вишневський, Т. Є. Ільницька // Науково-технічний бюлетень ІТ НААНУ. - 2014. - № 111. - С. 69-77.
3. Волков, Д. А. Заводские породы лошадей Украины и методы их совершенствования. Автореферат. дис...д-ра с.-х. наук: НИИЖ. – Харьков, 1975. – 42 с.;
4. Волков, Д. А. Сучасний стан української верхової породи / Д. А. Волков, А. М. Латка // Державна книга племінних коней української верхової породи. – К., 2008. – Т. 6. – С. 14–29.
5. Гопка Б. М. Конярство : Підручн. / Б. М. Гопка, М. П. Хоменко, П. М. Павленко. - К. : Вища освіта, 2004. - С. 293-303.
6. Бондаренко О. В. Сучасний стан української верхової породи коней та шляхи її збереження/ О. В. Бондаренко// Розведення і генетика тварин. - 2015. - № 49. – С. 224 – 231.
7. Інструкція з бонітування племінних коней. Інструкція з ведення племінного обліку в конярстві. – К.: Арістей, 2007. – 108 с.
8. Біометричний аналіз мінливості ознак сільськогосподарських тварин і птиці / Коваленко В.П., Халак В.І., Нежлукченко Т.І., Папакіна Н.С. / Навчальний посібник/ Херсон: Олди-плюс, 2010.- 216с.